

บทสารคดีองค์ความรู้ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

หมวด : นาฏศิลป์ ตอนที่.....

ชื่อตอน : ฉุยฉายนาง : ฉุยฉายสุรปนา

ผู้รับผิดชอบ : ผศ. วรินทร์พร ทับเกต

วิทยากร : อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม

สถานที่ : ห้องนาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ , ภายในพระอุโบสถบวรสถานสุทธารวาส

วันบันทึกภาพ : 23 มีนาคม 2555

การแต่งกาย

วิทยากร : นุ่งโจงกระเบนสีน้ำเงิน ใส่เสื้อสีขาว

นักแสดง : นุ่งโจงกระเบนสีแดง ใส่เสื้อสีขาว

เพลงประกอบ : เพลงฉุยฉายสุรปนา

ภาพประกอบ : ภาพนางสุรปนาที่เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพนางสุรปนาที่เป็นการแสดง
ภาพนางแปลง

ผู้ประสานงานวันบันทึกภาพ / เบอร์ติดต่อ : ผศ. วรินทร์พร ทับเกต 080-5533460

ภาพ	เสียง
ไตเติ้ลรายการ (45 วินาที) โลโก้สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ Super : สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สารคดีองค์ความรู้ หมวดนาฏศิลป์ ตอนที่.....	ฉุยฉายสุรปนา

ช่วงที่ 1

เสียงบรรยายประกอบภาพ

ดูฉายสุรปนา เป็นการรำเดี่ยวทอดฝีมือของตัวนางชุดหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการรำดูฉายของตัวนางทั่วไปที่เป็นลีลาการรำเฉพาะของตัวนางมนุษย์ที่เรียบง่าย แต่ดูฉายสุรปนาเป็นการรำที่มีลีลาผสมผสานระหว่างนางยักษ์กับนางมนุษย์ เนื่องจากนางสุรปนาเป็นนางยักษ์ที่แปลงเป็นหญิงงามเข้าไปยั่วยวนพระรามเพราะอยากได้เป็นคู่ครอง

ชื่อตัวละคร ตัวละครตัวนี้เรียกได้หลายอย่าง ถ้าในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เรื่องรามเกียรติ์ จะใช้ชื่อว่า “นางสุรปนา” ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ จะใช้ชื่อว่า “นางสำนักรา” ตามประวัติกล่าวถึงรูปกายว่าเป็นยักษ์ กายสีเขียว ดังโคลงบทหนึ่งกล่าวไว้ดังนี้

“ สำนักรา	ชื่ออ้าง อสุรพันธุ์
นาฏชนิษฐาทศวรรฐ	แก่นไม้
ฉวีกายสกลวรรณ	เขียวสด สอาดนอ
เป็นเอกชาเยศรได้	อยู่ด้วยชีวหา ”

นางศูรปนขา หรือนางส่ามนักศึกษาที่เป็นภาพจิตรกรรม

นางศูรปนขา • กษัตริย์

นางศูรปนขา หรือนางส่ามนักศึกษาที่เป็นการแสดง

วิทยากร : ผศ.วรินทร์พร ทับเกตุ

สถานที่ : ลานพระอุโบสถฯ

ประวัตินางศุรปนา

นางศุรปนาหรือสำมนักขา เป็นน้องคนสุดท้องของทศกัณฐ์ สามีชื่อชีวหา ต่อมาถึงแก่ความตาย เนื่องจากทศกัณฐ์ฝากให้ดูแลเมือง แต่ชีวหาเกิดดวงนอนจึงแลบลิ้นยาวปกคลุมเมืองไว้ ทำให้ทศกัณฐ์เข้าใจผิดคิดว่าเป็นเวทมนตร์ของศัตรูจึงขว้างจักรตัดลิ้นขาด ทำให้นางสำมนักขาเป็นหม้าย นางเกิดความว่าเหว่ได้ออกเที่ยวไปจนพบพระราม เมื่อเห็นพระรามรูปร่างนั้นก็รักอยากได้เป็นคู่ครอง จึงแปลงกายเป็นหญิงงามยั่วชวน และตบตีนางสีดาด้วยความหึงหวง จึงถูกพระลักษมณ์ตัดหู จมูก มือและเท้าแล้วไล่ไป นางสำมนักขากลับไปฟ้องพี่ชาย คือ ฑูษณ์ชร และตรีเศียร แต่ยักษ์ทั้ง 3 คน ก็ถูกพระรามสังหาร นางสำมนักขาจึงไปหาทศกัณฐ์ ชมโฉมนางสีดาให้ฟัง จนทศกัณฐ์นี้กอยากได้เป็นชายา กระทั่งไปลักพานางสีดา ทำให้เกิดศึกระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ยืดเยื้อมายาวนาน

ความเป็นมาของรำจួយฉายศุรปนา

รำจួយฉายศุรปนา เป็นการรำเดี่ยวรอดฝีมือชุดหนึ่งที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีหลักฐานว่าจัดแสดงประกอบอยู่ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอนศุรปนาหึง บทร้องพระนิพนธ์ขึ้นใหม่โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พระเจ้านั่งยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์)

ปีพาทย์ทำเพลงรำ

ร้องจួយฉาย

จួយฉายเอ๋ย	เสร็จจำแลงแปลงกายจะตามชายไปให้ทัน
นักพรตช่างงามวิไล	แต่งตัวเราไซ้รี่ไปให้งามขำ
ผ้าถุงใหม่สไบหอมให้พร้อมทุกสิ่งอัน	อีกเพชรพราวพรรณเห็นกระนั้นคงดีใจ
เสียดายเอ๋ย	อยากจะส่งพระฉายหัดแยมพรายให้ยั่วชวน
กระจกในไพรหาที่ไหนมา	ช่างเถอะเจรจาและแยมสรวล
ด้วยเสียงอ่อนหวานกระบิดกระบวน	คงตามลาลมลงมาชวนเรา

ร้องแม่ศรี

แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีโฉมเฉลา
แต่งจรีตีให้พริ้งเพรา	เจ้าหนุ่มจะได้อหลง

ต้องทำแสงนอน	ควักค้อนให้วงง
แม่นมาต้ององค์	จะสลัดปิดกรอย
แม่เล่นตัวเอย	แม่จะแกลิ่งเล่นตัว
แม่มากอดพัวพัน	เราจะหยิกจะตี
อยากมาหลงทำไม	จะยั่วให้สิ้นดี
แทบเป็นบ้าครานี้	ที่ในกุฎีเจียวเอย

ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว – ลา

ต่อมาในยุคกรมศิลปากรได้นำการรำชุดนี้มาแสดงประกอบอยู่ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนสามนักศึกษาหึง และเมื่อได้รับความนิยมมาก ภายหลังจึงนำมาจัดแสดงเป็นชุดเอกเทศในงานต่างๆ ปัจจุบันการแสดงชุดนี้ได้มีการสืบทอดเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ทั้งในรูปแบบของการแสดง และการเรียนการสอน

รูปแบบการแสดง

รูปแบบการแสดงเหมือนกับการรำดูฉายทั่วไปคือ เริ่มจากรำออกด้วยเพลงเร็ว ตามด้วยรำดูฉายที่มีจังหวะค่อนข้างช้า ต่อด้วยเพลงแม่ศรีที่มีจังหวะเร็วขึ้น และจบด้วยเพลงเร็วลา ถ้าเป็นการรำในละครดึกดำบรรพ์ ผู้แสดงจะร้องและรำเอง ศรีระสวมรัดเกล้าเปลว แต่ถ้าแสดงโขน ผู้แสดงจะรำโดยมีนักร้องเป็นผู้ร้องให้นักแสดง ศรีระสวมกระบังหน้า รัดท้ายซ่อง

การแต่งกาย

แต่งกายยืนเครื่องนาง นุ่งผ้าสีเขียว ห่มสไบปักสีแดงขลิบเขียวสองชาย แบบนางยักษ์ สวมกรองคอ และเครื่องประดับ ส่วนเครื่องประดับศรีระให้ 2 แบบ คือ รัดเกล้าเปลว หรือสวมกระบังหน้าก็ได้ ถ้าเป็นการรำดูฉายสุรปนา ฉบับคุณครูสุภลักษณ์ ภัทธนาวิกหรือหม่อมมครุต่วนจากละครวังเจ้าพระยาเทเวศร์ วงศ์วิวัฒน์ (วังบ้านหม้อ) จะใช้แบบรัดเกล้าเปลว

คุณครูสุภลักษณ์ ภัทธนาวิก (หม่อมครูด่วน)

แบบรัดเกล้าเปลว

หากเป็นการรำดูฉายศูรปนาฉบับคุณครูเฉลย ศุชะวณิชจากละคร
วังสวนกุหลาบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวง
นครราชสีมา (พระเจ้าน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) จะใช้แบบสวมกระบังหน้า รัดท้ายช่องด้านหลัง

คุณครูเฉลย ศุชะวณิช

แบบสวมกระบังหน้า รัดท้ายช่องด้านหลัง

<p>ช่วงที่ 2</p> <p>วิทยากร : ผศ.วรินทร์พร ทับเกตุ</p> <p>สัมภาษณ์ อ.นพรัตน์ หวังในธรรม</p> <p>สถานที่ : ภายในพระอุโบสถ</p>	<p>การที่คุณครูทั้งสองท่านสวมศิระะต่างกัน คงเป็นเพราะมีแนวคิดคนละอย่าง คุณครูเฉลย ศุชะวณิซ ใช้กระบังหน้า รัตทำยข้อด้้านหลัง เพราะท่านได้รับถ่ายทอดทำรำมาจากหม่อมครูหนุ่ม ครูละครคณะละครวังสวนกุหลาบ ท่านเล่าว่านางศุรปนาแปลงเป็นนางมนุษย์แล้ว ส่วนหม่อมครูต่วน ใช้รัตเกล้าเปลว เพราะมีแนวคิดว่านางศุรปนาตัวตุนที่แท้จริงก็คือนางยักษ์ ตามหลักของนางยักษ์ทั่วไปที่แปลงกายเป็นหญิงงามก็จะใช้รัตเกล้าเปลว</p> <p>การคัดเลือกผู้แสดง</p> <p><u>ถาม</u> การคัดเลือกผู้แสดงมีความสำคัญหรือไม่คะ</p> <p><u>ตอบ</u> การคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมจะช่วยให้การแสดงประสบความสำเร็จ</p> <p><u>ถาม</u> การคัดเลือกผู้ที่แสดงชุยฉายศุรปนา ใช้พื้นฐานการคัดเลือกตัวนางใช่หรือไม่คะและแตกต่างจากการคัดเลือกผู้ที่จะแสดงชุยฉายทั่วไปอย่างไรคะ</p> <p><u>ตอบ</u> ใช่ค่ะ ใช้หลักการคัดเลือกตัวนางคือ ใบหน้าค่อนข้างกลมหรือยาวก็ได้ รูปร่างสันทัด ไม่สูงหรือเตี้ยเกินไป แต่การคัดเลือกนางศุรปนาจะแตกต่างจากตัวนางทั่วไปในบางส่วนคือตามบทบาทนางศุรปนาเป็นนางยักษ์ที่แปลงกายมา จึงต้องคัดเลือกผู้ที่มีบุคลิกคล่องแคล่วฉับไว ดูแข็งแรง ลักษณะลีลาการรำจึงต้องกระฉับกระเฉง ทั้งเกล้าแสดงออกเพราะต้องยั่วยวนพระราม ไม่กระดายอายเหมือนผู้หญิงทั่วไปเมื่ออยู่กับชายหนุ่มจะเขินอายไม่กล้าแสดงออก แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเลือกผู้ที่มีใบหน้าสวยงาม รูปร่างสมส่วน ผิวพรรณค่อนข้างขาว หรือขาวเพราะแปลงมาเป็นหญิงงาม</p> <p><u>ถาม</u> การคัดเลือกผู้แสดงรำชุยฉายศุรปนาที่อยู่ในละครดึกดำบรรพ์ กับการแสดงโขนต่างกันหรือไม่อย่างไร</p> <p><u>ตอบ</u> ต่างกันคือ.....</p> <p><u>ถาม</u> ความสามารถในการรำของผู้แสดงมีความสำคัญอย่างไรต่อการรำชุดนี้</p> <p><u>ตอบ</u> มีพื้นฐานการรำที่สวยงามและกระฉับกระเฉง เพราะลีลาการร้องที่ใช้</p>
---	---

<p>สาธิตท่ารำ</p> <p>อ.นพรัตน์ หวังในธรรม นุ่งผ้าสีน้ำเงิน เสื้อสีขาว</p>	<p>กับนางยักษ์แปลงจะกระชับรวดเร็วกว่าลีลาการร้องของอุยฉายนาง ทั่วไป ผู้แสดงต้องรำรำให้รวดเร็วพอดีกับจังหวะเพลง จึงจะ เหมาะสมกับบทบาทของนางยักษ์ที่แปลงมาเป็นหญิงงาม</p> <p>การคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมจะช่วยให้การแสดงประสบความสำเร็จ ได้ ในการคัดเลือกผู้ที่จะรำอุยฉายนางนั้น ต้องคัดเลือกจากผู้ที่มีบุคลิก คล่องแคล่วฉับไว กล้าแสดงออก ทั้งมีลักษณะการรำที่กระฉับกระเฉงรวดเร็วเป็น สำคัญ เนื่องจากเป็นนางยักษ์ นอกจากนี้ พิจารณารูปร่างให้สมส่วน หน้าตา งดงาม มีพื้นฐานการรำตัวนางเป็นอย่างดี เหมาะสมกับบทบาทของหญิงงามที่ แปลงมา</p> <p>กลวิธีเฉพาะในการแสดง</p> <p><u>ถาม</u> กลวิธีการรำอุยฉายนางมีลักษณะเฉพาะอย่างไรคะ</p> <p><u>ตอบ</u> เน้นการรำที่กระฉับกระเฉงรวดเร็ว ใช้พลังในการรำแรงมากกว่าตัวนาง ทั่วไป โดยการใช้นิ้วเท้าแรง ทั้งจังหวะเข้า เท้า มือ แขน ลำตัว ใบหน้า เพื่อให้ผู้ชมรู้ว่าตัวละครนี้มีไหวพริบที่เหนือกว่าที่เป็นมนุษย์แต่เป็นนาง ยักษ์แปลง จึงต้องใช้พลังในการรำเพื่อแสดงความแข็งแรงอยู่ในที่ท่า และลีลาการรำ อีกทั้งเสริมท่าที่จิตมารยาทภาคภูมิใจเมื่อตนเองแปลง เป็นผู้หญิงที่สวยงาม คิดจินตนาการว่าพระรามต้องหลงใหลความงาม ของตน จึงทำท่าที่สะบัดสะบิ้งเมื่อคิดว่าพระรามจะเข้ามาเกี่ยว และ แสดงอารมณ์ทางใบหน้าบ่งบอกถึงความสุขความดีใจ</p> <p><u>สาธิตท่ารำ</u></p> <p>การใช้แขนและมือ ได้แก่ การเดาะแขน สะบัดมือ ปาดแขนขึ้น .....</p> <p>การใช้หน้า ได้แก่ การลอยหน้า การค้อน การลักคอง พักหน้า .....</p> <p>การใช้ขาและเท้า ได้แก่ การเดิน กระทบจังหวะเข้า ยืด-ยุบเข้า กระแทก เท้า .....</p> <p>การใช้ลำตัว ได้แก่ สายไหลไปมา .....</p>
--	---

ช่วงที่ 3

วิทยากร : อ.นพรัตน์ หวังในธรรม
อ.นันทนา สาคิตสมมนต์

สถานที่ : ภายในพระอุโบสถ

การถ่ายทอดทำรำ

อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรมรับการถ่ายทอดทำรำอุบายศูรปนาจาก
คุณครู 2 ท่าน

ครูท่านแรก คือ คุณครูศุภลักษณ์ ภัทรนาวิก (หม่อมมครูต่วน หรือ
หม่อมมครู) ท่านได้รับการฝึกหัดมาจากวังของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ หรือ
วังบ้านหม้อ

คุณครูศุภลักษณ์ ภัทรนาวิก (หม่อมมครูต่วน)

ครูท่านที่สอง คือ คุณครูเฉลย ศุขะวณิช ท่านได้รับการฝึกหัดมาจาก
ละครวังสวนกุหลาบ

คุณครูเฉลย ศุขะวณิช

	<p><u>ขั้นตอนการได้รับการถ่ายทอด</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษานิทานให้เข้าใจเรื่องราวและบทบาทของนางสุพรรณขา 2. ฝึกร้องเพลงให้เข้าใจทำนองและจังหวะและจดจำบทร้องได้แม่นยำ 3. ฝึกรำทีละคำตามบทร้องโดยร้องเอง 4. ฝึกรำทั้งเพลงโดยร้องเองและรำเข้าเพลง 5. ฝึกหัดจนแม่นยำแล้วจึงเสริมลีลาอารมณ์และท่าที่จรตมารยาให้สอดคล้องกับบทบาทของตัวละคร <p><u>การถ่ายทอดท่ารำฉายสุพรรณขา</u></p> <p>อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม ถ่ายทอดท่ารำให้นักศึกษา</p> <p>แสดงแบบท่ารำ</p> <p>อาจารย์นันทนา สาธิตสมมนต์ แต่งเครื่องแสดงแบบท่ารำฉายสุพรรณขา</p>
<p>ปิดท้ายรายการผู้ผลิตและขอบคุณ</p>	<p>ขอขอบคุณ</p> <p>นายกมล สุวฒโท อดีตอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p> <p>นายสิริชัยชาญ พักจำรูญ อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p> <p>นางพิมพ์นภภัทร์ ถมั่งรักษ์สัตย์ คณบดีคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p> <p>อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์</p> <p>อาจารย์ประเมษฐ์ บุณยะชัย ครูเชี่ยวชาญ คศ.4 และผู้ทรงคุณวุฒิ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p> <p>ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรินทร์พร ทับเกตุ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและกิจการนักศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p> <p>อาจารย์นันทนา สาธิตสมมนต์ อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ผู้แสดงแบบท่ารำฉายสุพรรณขา</p> <p>อาจารย์พัชรินทร์ จันทรดทัต และอาจารย์อรอุมา สุชาติโกคากุล อาจารย์</p>

	<p>ภาควิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รับการถ่ายทอดทำรำดูฉายสุรปนา จากอาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม พร้อมกับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์</p>
--	---